

PROGRAMMA **NAAR EEN
RIJKE WADDENZEE**

MOOIWERK MOOIWAD

**Brede Groene Dijk
Resultaten werksessie 31 augustus 2016**

Op verzoek van waterschap Hunze en Aa's heeft Programma naar een Rijke Waddenzee (PRW) op 31 augustus 2016 een werksessie georganiseerd met betrekking tot de Brede Groene Dijk. De bijeenkomst vond plaats in Galerie de Groninger Kroon in de Reiderwolderpolder te Finsterwolde.

Toelichting

Binnen dijkkring 6 moeten meerdere dijkvakken van de primaire waterkering worden versterkt. Dat geldt ook voor de dijken rond de Dollard. In de pilot Brede Groene Dijk – die deel uitmaakt van de Project Overstijgende Verkenning Waddenzeedijken - gaat Waterschap Hunze en Aa's onderzoeken of de klei die voor de Brede Groene Dijk nodig is in de omgeving kan worden gewonnen (kwelder, slib uit polder Breebaart en uit de haven van Delfzijl). In de pilot wordt 1 kilometer bestaande Dollard dijk omgevormd tot een Brede Groene Dijk. Het buitendijkse gebied is N2000 gebied. Voor het verkrijgen van de benodigde vergunningen is het van groot belang om aan te tonen dat deze werkwijze bijdraagt aan de instandhouding / ontwikkeling van N2000 doelsoorten.

De provincie toetst aan de wet en treedt op als vergunningverlener. Het verkrijgen van de benodigde vergunningen is niet vanzelfsprekend. Daarom hecht het waterschap er aan om goed af te stemmen met de betrokken stakeholders en te komen tot een gedragen aanpak, inclusief natuurwinst vanuit het perspectief van N2000. In dit kader geeft Waterschap Hunze en Aa's opdracht aan het Programma naar een Rijke Waddenzee (PRW) om een werksessie te organiseren. PRW organiseert de bijeenkomst en levert het resultaat op aan het waterschap.

Doel werksessie

Op basis van inbreng vanuit diverse disciplines wordt gezocht naar een gedragen aanpak / werkwijze. We willen komen tot:

- a) aanbevelingen voor optimale ecologische wijze van kleiwinning kwelder / inrichting klutenplas en
- b) aanbevelingen / overwegingen / aandachtspunten voor keuzebepaling locatie slibdepot waar slib uit polder Breebaart tot klei wordt gerijpt t.b.v. versterking van de Dollarddijk.

Beoogd resultaat

- De stakeholders kunnen zich vinden in de beoogde werkwijze.
- De te bepalen aanpak / werkwijze is vanuit N2000 acceptabel.
- het vergunningentraject wordt zonder zienswijzen doorlopen.

Aanpak en deelnemers

Aanpak

Het programma is in 2 delen gesplitst. Eerst is de inrichting van de klutenplas besproken: hoe komen we tot een inrichting die leidt tot optimale ecologische omstandigheden? Tijdens de lunch is een bezoek gebracht aan de Dollard dijk ter hoogte van de 'Olle Geut'. Vanaf de dijk zijn de plannen nader toegelicht. In de middag zijn de mogelijke opties voor het slibdepot besproken. Per variant zijn de voor- en nadelen in kaart gebracht. Ter ondersteuning van de discussie heeft Durk de Vries (ontwerp)schetsen gemaakt.

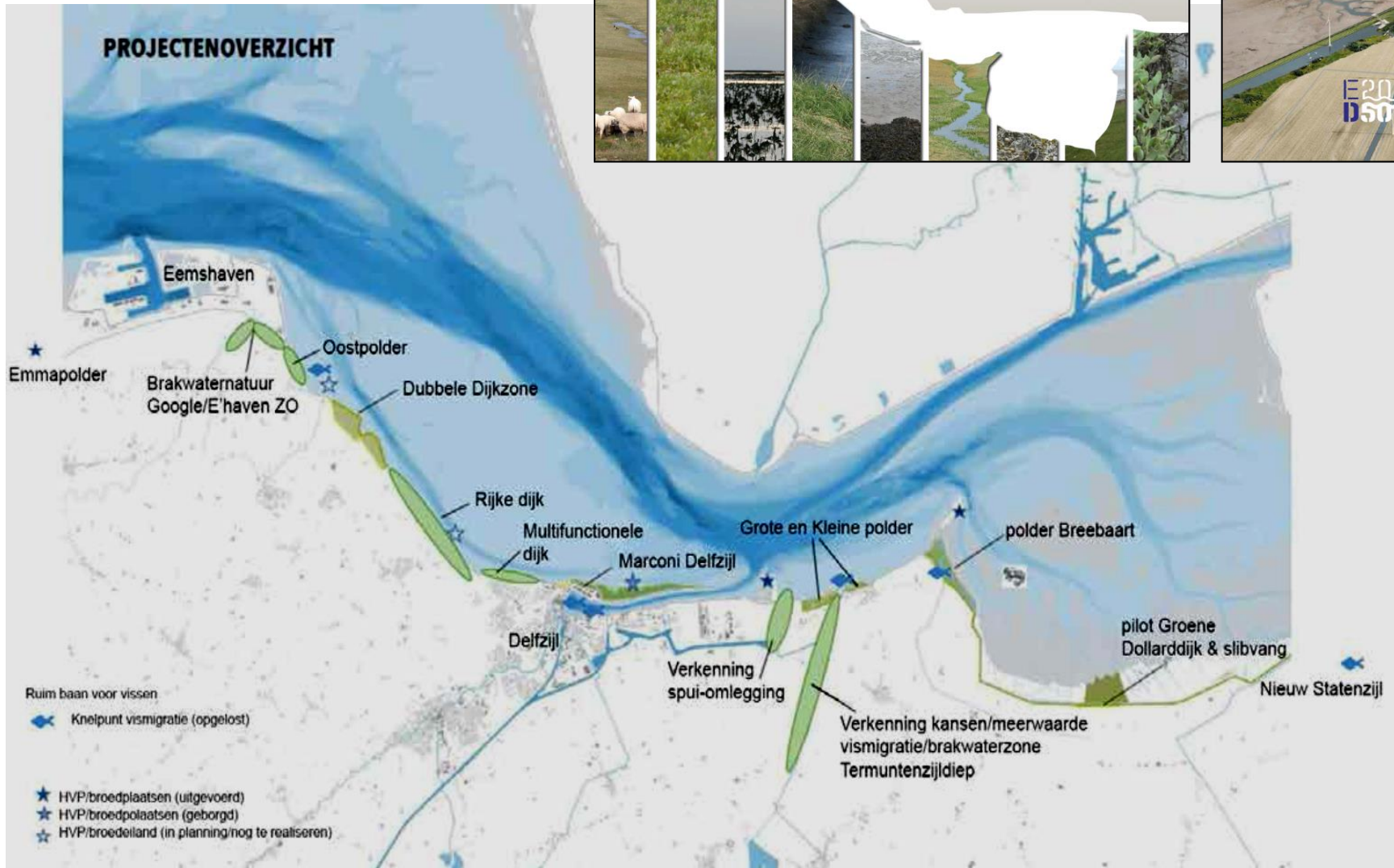
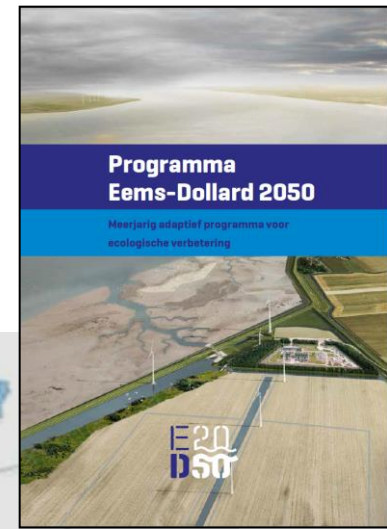
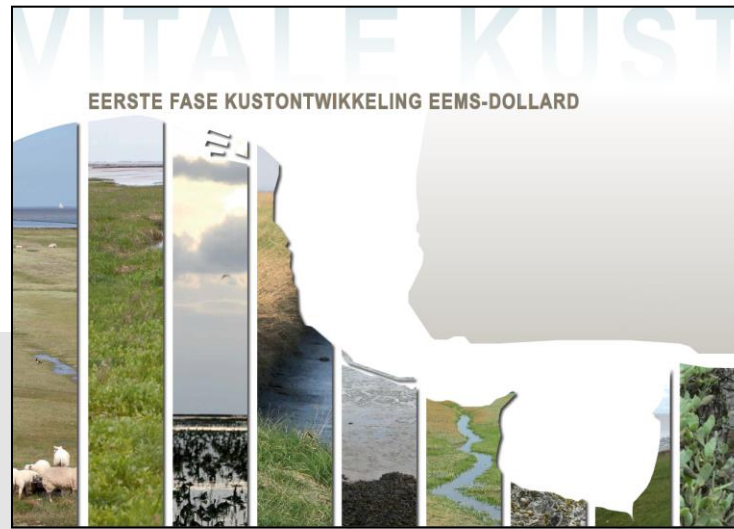
Deelnemers

wie	organisatie
Erik Jolink	Waterschap Hunze en Aa's
Boy de Vries	Waterschap Hunze en Aa's
Sjouke Hoekstra	Waterschap Hunze en Aa's
Esther Dieker	POV / waterschap Noorderzijlvest
Piet Riemersma	Sweco
Durk de Vries	Sweco
Titian Oterdoom	PRW
Wilco de Bruijne	PRW
Piet Dijkstra	Elzinga & Oterdoom Procesmanagement
Olaf Slakhorst (ochtend)	Provincie Groningen
David Kooistra	Provincie Groningen
Mathijs Buurman (ochtend)	Provincie Groningen

wie	organisatie
René de Vries	Ministerie van Economische Zaken
Siep Groen	Ministerie van Economische Zaken
Aante Nicolai (ochtend)	Rijkswaterstaat NNL
Kelly Elschot	IMARES
Martin Baptist	IMARES
Peter Esselink	ecoloog
Rob Reintsema	Groninger Landschap
Silvan Puijman (middag)	Groninger Landschap
Cees de Ranitz	Onverdeelde Munnikeveen B.V.
Sjoerd Gardien	Onverdeelde Munnikeveen B.V.
Ludolf Fledderman (middag)	Kerkhovenpolder
Rienko v.d. Schuur (ochtend)	Prolander

Kader:

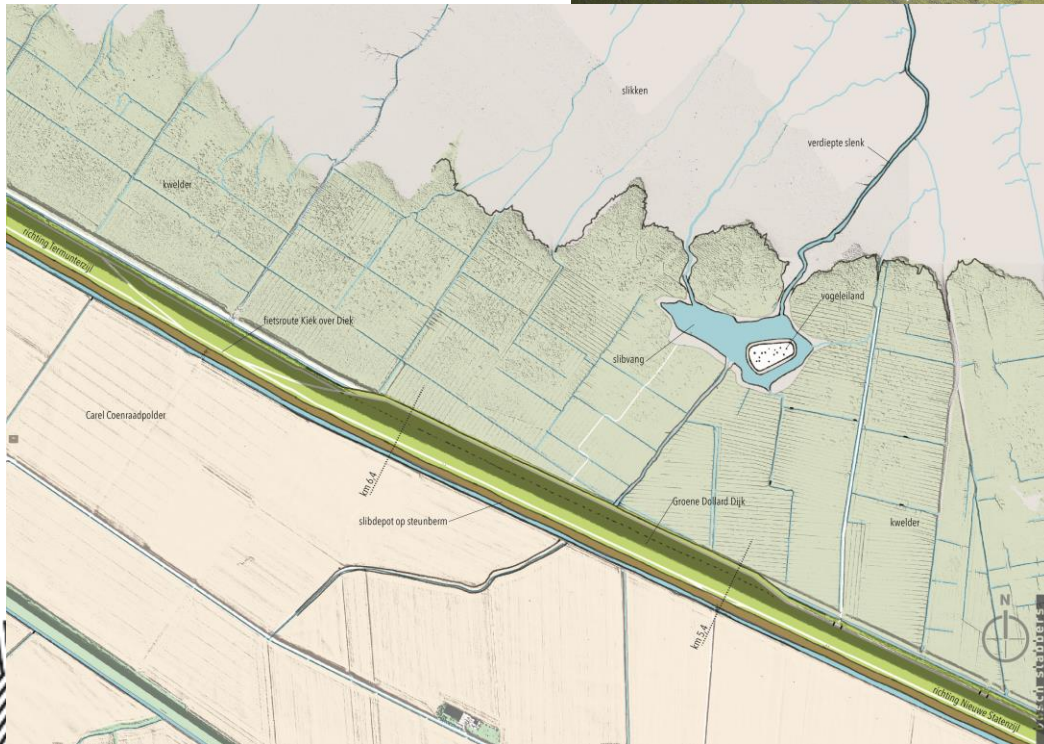
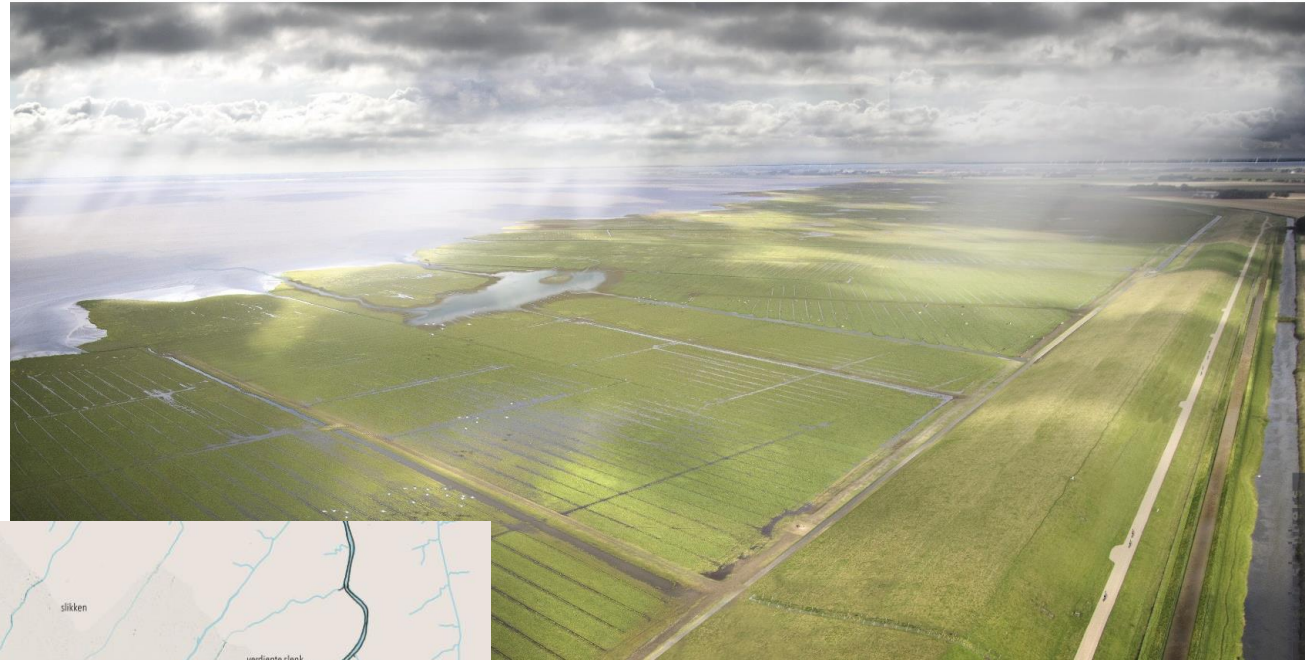
kustontwikkeling Eems - Dollard

Deel 1: klutenplas

Klutenplas: klei uit de kwelder / aanleg klutenplas

PROGRAMMA NAAR EEN
RIJKE WADDENZEE

MOOIWERK
MOOI WAD

Uitdaging m.b.t klutenplas

- **Natura 2000**
- **Flora- en faunawet**
- **Natuurbeschermingswet**
- **Vogelbeschermingswet**
- ...

Beheerplan Natura 2000 gebied:

“...Verjonging van de kwelders is mogelijk door een lokale afticheling (afgraven van een deel van de kleilaag), waardoor een deel van de kwelder aanzienlijk lager ligt en vegetatie terugkeert naar een jonger stadium.”

Klutenplas: optimale ecologische inrichting (I)

criteria	Overwegingen	aanbevelingen	Opmerkingen
<p>Criteria</p> <p>N2000 soorten Biodiversiteit</p> <p>Groter geheel :</p> <ul style="list-style-type: none"> . habitat kwelder . verminderen sliblast Eems/ Dollard 	<ul style="list-style-type: none"> . Meerdere doelstellingen . Ambitie: zoveel mogelijk natuurwinst (biodiversiteit) . Pilot van beperkte duur: het gaat om een tijdelijke situatie / pilot. → ervaring opdoen / er van leren! 	<ul style="list-style-type: none"> . Maatregelen opnemen als beheer-maatregelen ten dienste van N2000 doelen. . Zorg voor 0 meting + controlegebied ter vergelijking met autonome ontwikkeling: goede monitoring. . Over ca. 1 jaar opnieuw beheerplan achtige aanpak → supplement? 	<p>Slibwinning is hoofddoel Eems Dollard. Is dit ondergeschikt voor de pilot? Hoe beoordeel je dit pilotproject / hoe bepaal je of dit een succes is?</p>
<p>Behoud doelstelling + verbeterdoelstelling voor dit gebied</p>	<ul style="list-style-type: none"> . Aantonen dat de 5 ha afgegraven terrein weer terugkeert. . Zien in groter geheel van de projecten Eems – Dollard. . Kwelder is volop dynamiek maar juridisch kader is strak: in Nederland stopt het estuarium bij de kwelders. 	<p>Aan de voorkant van iedereen commitment</p>	<p>Hoe verhoudt de tijdelijkheid zich met de vergunningaanvraag / instandhoudingsdoelen? Tijdelijkheid maakt vergunning-verlening gemakkelijker.</p> <p>Samen naar goede aanpak zoeken is belangrijke doelstelling van deze werksessie.</p>
<p>Afslag kwelders, ook als gevolg van bodemdaling door mijnbouw / gaswinning, ook aan Duitse zijde.</p>	<p>6 ha kwelder afgeslagen laatste 18 jaar</p>	<p>Afslag moeten we beter in de vingers krijgen in relatie tot de instandhoudingsdoelen</p>	
<p>Terminologie</p>		<p>Term vogeleiland hanteren in plaats van klutenplas.</p>	<p>Het gaat om meer soorten dan alleen de kluit.</p>

Klutenplas: optimale ecologische inrichting (II)

criteria	overwegingen	aanbevelingen	opmerkingen
Locatie: voldoende ver van de kwelderrand	Geen extra erosie veroorzaken	In elk geval 100 meter vanaf kwelderrand.	Hangt samen met de vormgeving van de geul. Er is uitgegaan van eenmalige aanleg. Wanneer vaker ingrijpen nodig blijkt, dan goed overleggen met de grondeigenaren.
Hoogte eiland	Broedsel moet niet wegspoelen: 10 x per jaar springtij en overstroomt eiland (met name in de winter)	Hoogte: iets ophogen om overstromingskans tijdens broedseizoen zo veel mogelijk te voorkomen.	Tot 1 meter diep (vanaf maaiveld) is de klei geschikt voor dijken.
Hoe moet bovenlaag eiland er uit zien?		Vegetatiebeheer op het eiland, om goede nest- / broedomstandigheden voor o.a. de kluut te bewerkstellingen.	Enerzijds is er voorkeur voor minder ingrijpen door de mens, anderzijds moeten (actief!) goede omstandigheden worden gecreëerd voor de N2000 doelsoorten (zoals de kluut). Dit laatste is immers bepalend voor de vergunning verlening.
Voorkomen predatie	Kluten niet in de val lokken op het eiland	<ul style="list-style-type: none"> . diepe, brede plas (70 m) . t.b.v. kluten mogelijk raster toepassen . actief beheer . talud ca 1 op 7 	Actief beheer: politieke discussie! Uitwerking kan op verschillende manieren. Het voorkomen van predatie weegt zwaar. Daarom wordt gekozen voor breed wateroppervlak in plaats van diepere geulen met kleiner wateroppervlak.
Goede land water overgangen	Kluten foerageren ook aan de rand van de geul. Aantal geulranden is van groot belang.	Probeer ontwerp te optimaliseren: eiland als oeverwal binnen geul-systeem, meerdere randen en hoogte gradiënten (land – water overgangen).	Diepere, smalle geulen verminderen invang van slib. Groter gebied beschouwen? Zie schets-ontwerp: het moet passen binnen randvoorwaarden pilot/ begrip klutenplas waarbij voorkomen predatie zwaar weegt.

Klutenplas: optimale ecologische inrichting (III)

criteria	overwegingen	aanbevelingen	opmerkingen
Natuurwinst : levert de klutenplas voldoende plus op?	<ul style="list-style-type: none"> . Levert kluteneiland een plus op voor de klutenpopulatie? . Is kluteneiland wel de juiste insteek / is tijdelijk extra kluten een passend criterium / zijn er ook andere soorten die je hiermee bediend? . Broedgelegenheid kluut is niet beperkend, broedsucces juist wel a.g.v. predatie, overstroming en (in beperkte mate) vertrapping . . Locatie klutenplas in relatie tot verjongingsproces kwelder: verjonging in dit deel niet echt nodig. 	<p>Natuurwinst goed onderbouwen. Sluit aan bij N2000 soorten en te verbeteren habitat typen. Plaats het ook in het grotere kader Eems-Dollard, ook op de langere termijn.</p>	<ul style="list-style-type: none"> . In de Dollard geen of nauwelijks kwelderaanwas, hierdoor relatief weinig pionier zones . Dankzij klutenplas impuls pioniersvegetaties. Er ontstaat extra niveau verschil en dus extra variatie. Dit is interessant voor o.a. tureluurs, maar uitgraven kwelder en aanleg geulen biedt ook kansen voor paai- en opgroeigebieden voor diverse vissoorten als spiering en aal (geen N2000 soorten). . Klutenplas valt binnen breder kader: ook bijdrage aan vermindering sliblast Eems-Dollard wat ten goede komt aan N2000 soorten in het estuarium. . Benadering in Duitsland wijkt af: hier wordt kleiwinning gecombineerd met optimalisatie van de hele kwelder vanuit oogpunt natuur.
Tijdelijke situatie	<p>Hoe lang functioneert broed - eiland? Inschatting 5 – 8 jaar watervoerend. Zilte pionier vegetaties in plaats van kwelder.</p>	<p>Geen extra ingrepen, hou het simpel</p>	<p>Het gaat om tijdelijke natuur. Polder Breebaart biedt ook vogeleiland en is veel duurzamer dan hier in de kwelder.</p>
Na afloop pilot: hoe ga je gebied achterlaten als pilot klaar is?	<ul style="list-style-type: none"> . Als je het doet, pak het dan ook goed aan ten behoeve van natuurwinst zoals in Duitsland. . Na afloop pilot zal er (enige mate van) niveau verschil van het maaiveld in de kwelder zijn. Hierdoor meer variatie (biodiversiteit). . Pilot betekent dat niet alles te voorzien is: voortbouwen op de ervaringen. 	<ul style="list-style-type: none"> . Als het te hoog blijft dan afgraven. . Extra kwelder kwaliteit: sluit aan bij de te verbeteren habitat- typen. 	<ul style="list-style-type: none"> . Het versterken van de biodiversiteit van de kwelder hangt ook af van de belangen van de eigenaren / gebruikers en het beeld voor de langere termijn. Dit is nog wel een discussiepunt. . Stel dat het een groot succes wordt voor de kluten. Het is dan de vraag of we dan daadwerkelijk vasthouden aan het tijdelijke karakter.

Opmerkingen en aanbevelingen klutenplas (I)

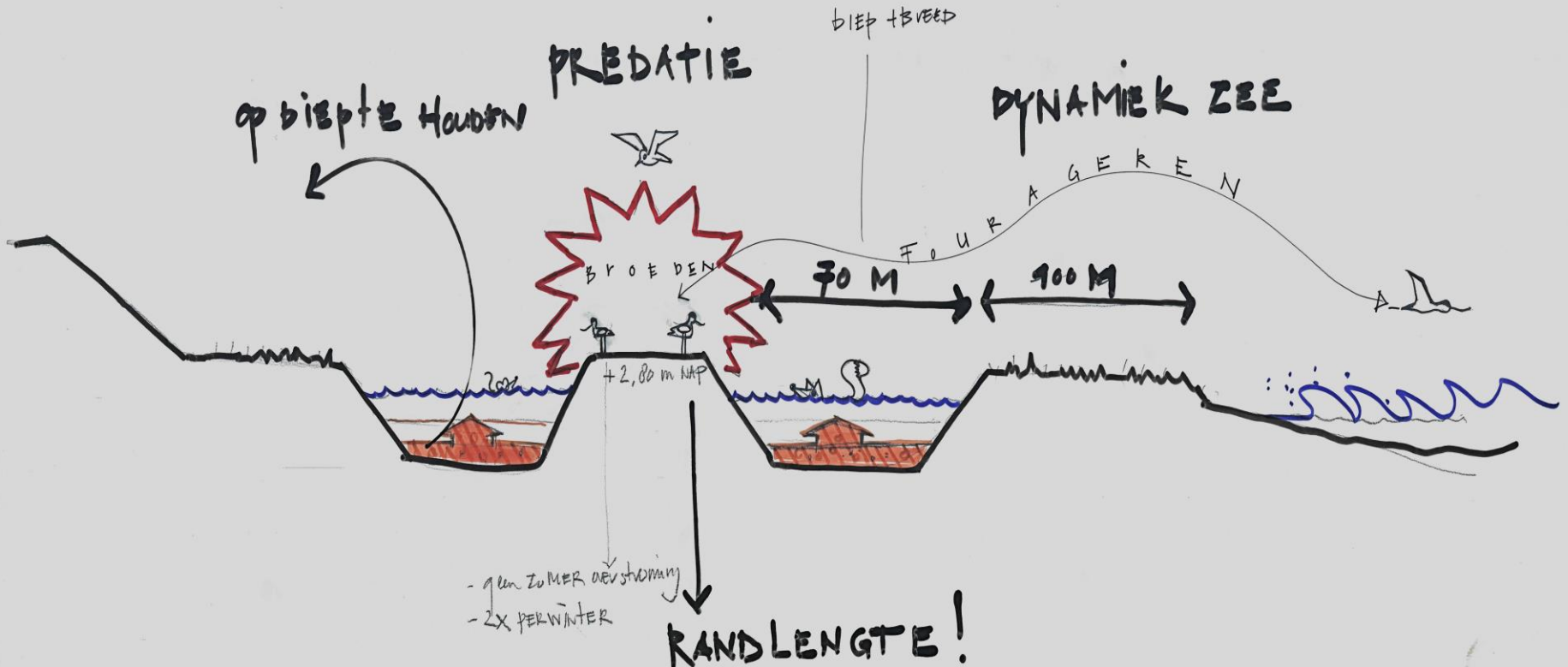
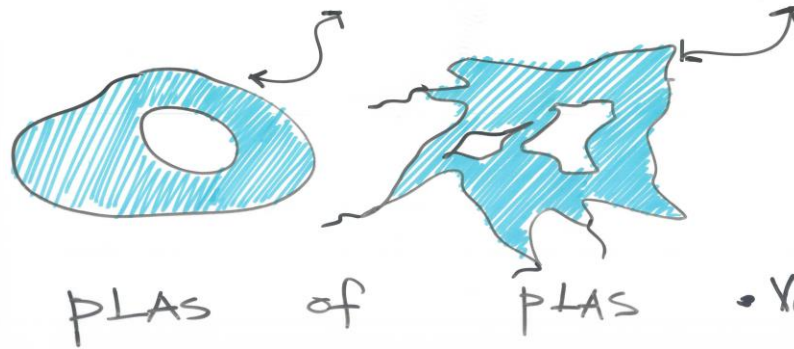
Opmerkingen n.a.v. de inrichtingsschets

In Duitsland wordt gewerkt met 1 geul. Hoe gaan we dat hier doen (lengte, dynamiek, langere periode effectief laten zijn)? Het advies is om 2 geulen te hanteren, zo creëren we extra randlengte en extra waterovergangen en dat is een belangrijke plus (zie *inrichtingsschets klutenplas*). Zo ontstaat natuurwinst voor N2000 soorten als de kluut en vermindering van de sliblast in de Eems / Dollard, wat ook weer ten goede komt aan N2000 soorten in dit estuarium.

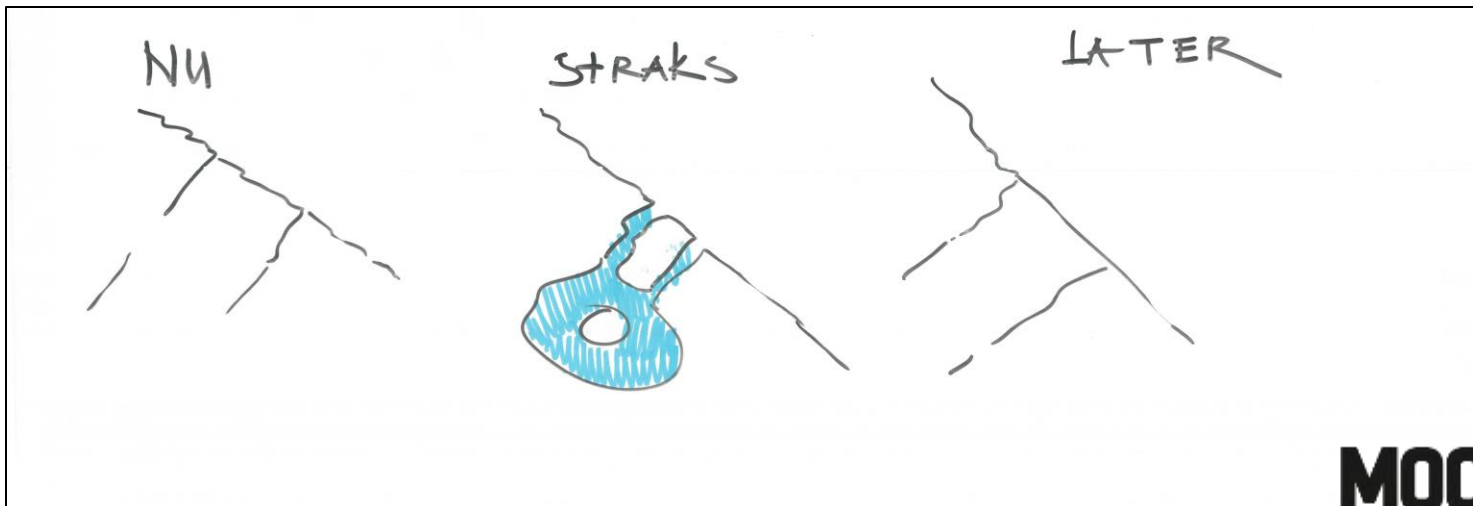
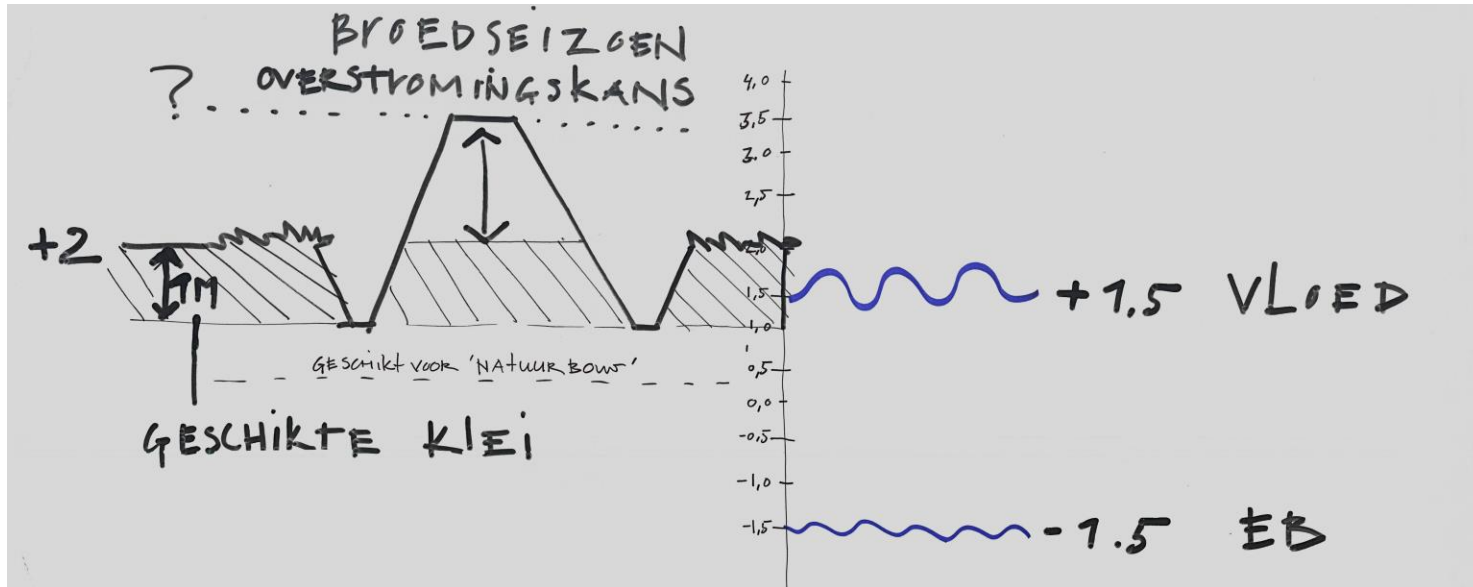
Deskundige inbreng

Het waterschap gaat aan de slag met de resultaten en adviezen zoals geformuleerd tijdens deze werksessie. De verdere uitwerking van de inrichtingsschets voor de klutenplas wordt nog weer voorgelegd aan deskundigen.

Overwegingen inrichting klutenplas (I)

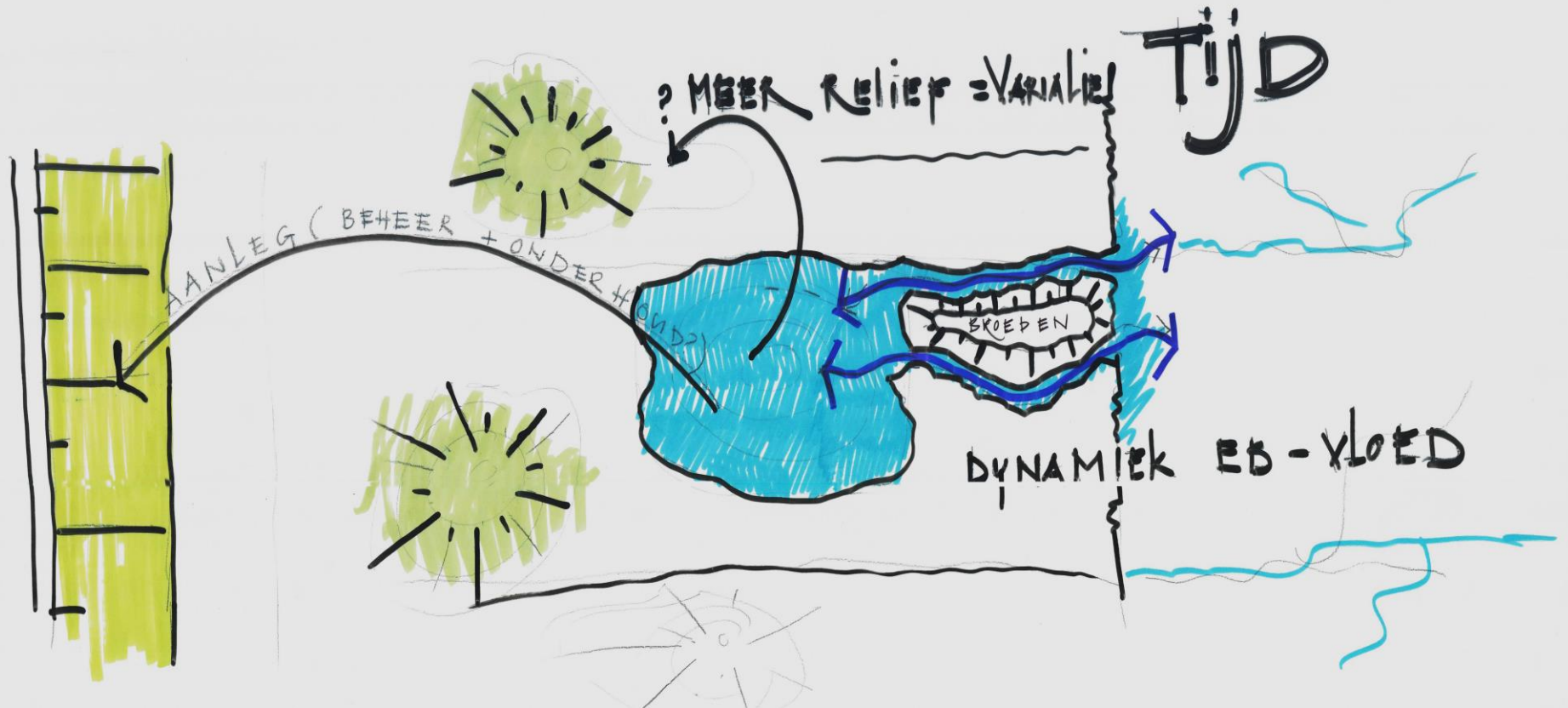

Overwegingen inrichting klutenplas (II)

Inrichtingsschets klutenplas

PROGRAMMA NAAR EEN
RIJKE WADDENZEE

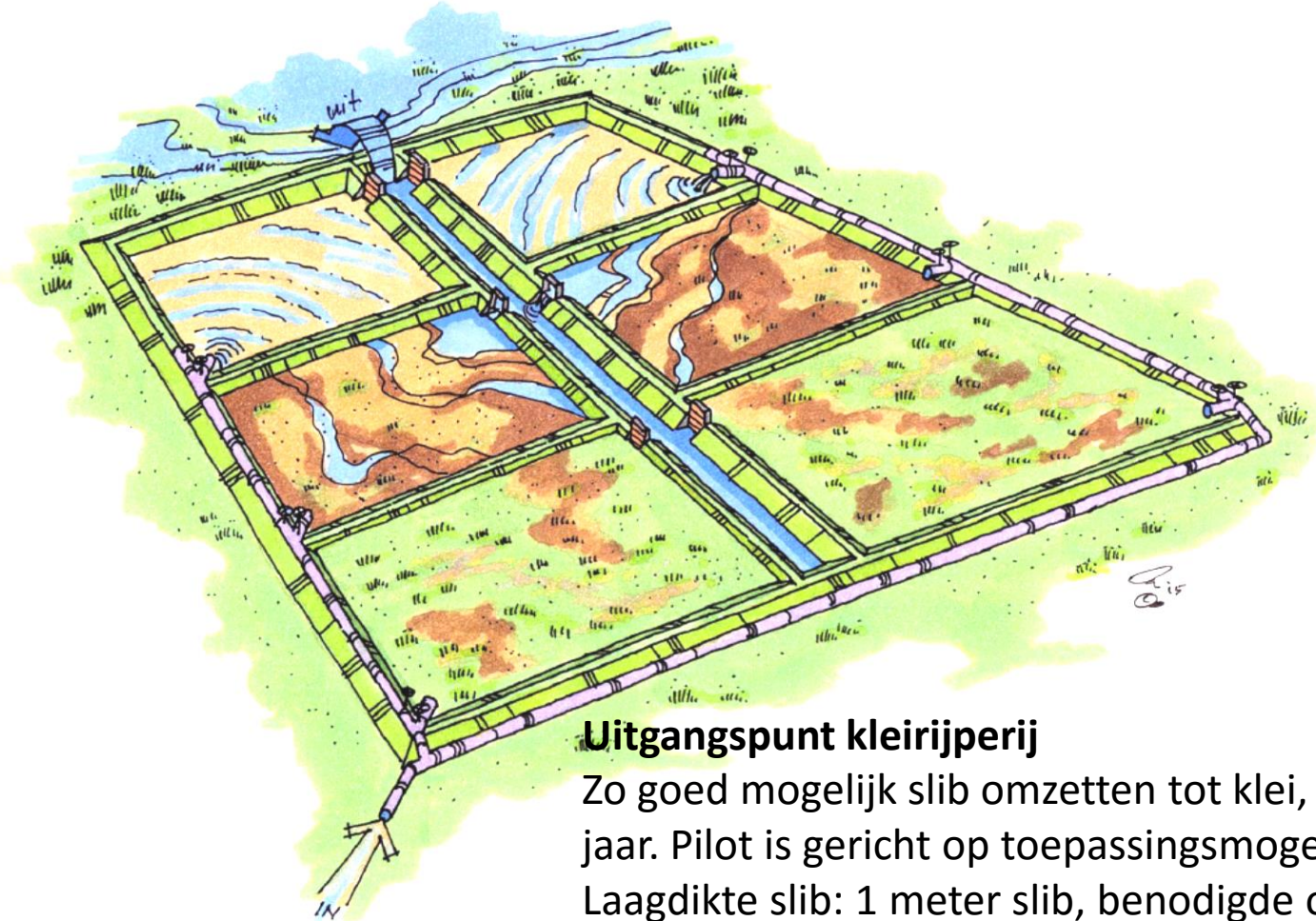

MOOIWERK
MOOI WAD

Deel 2: slibdepots

Slibdepot: principe opzet kleirijperij

PROGRAMMA NAAR EEN
RIJKE WADDENZEE

Uitgangspunt kleirijperij

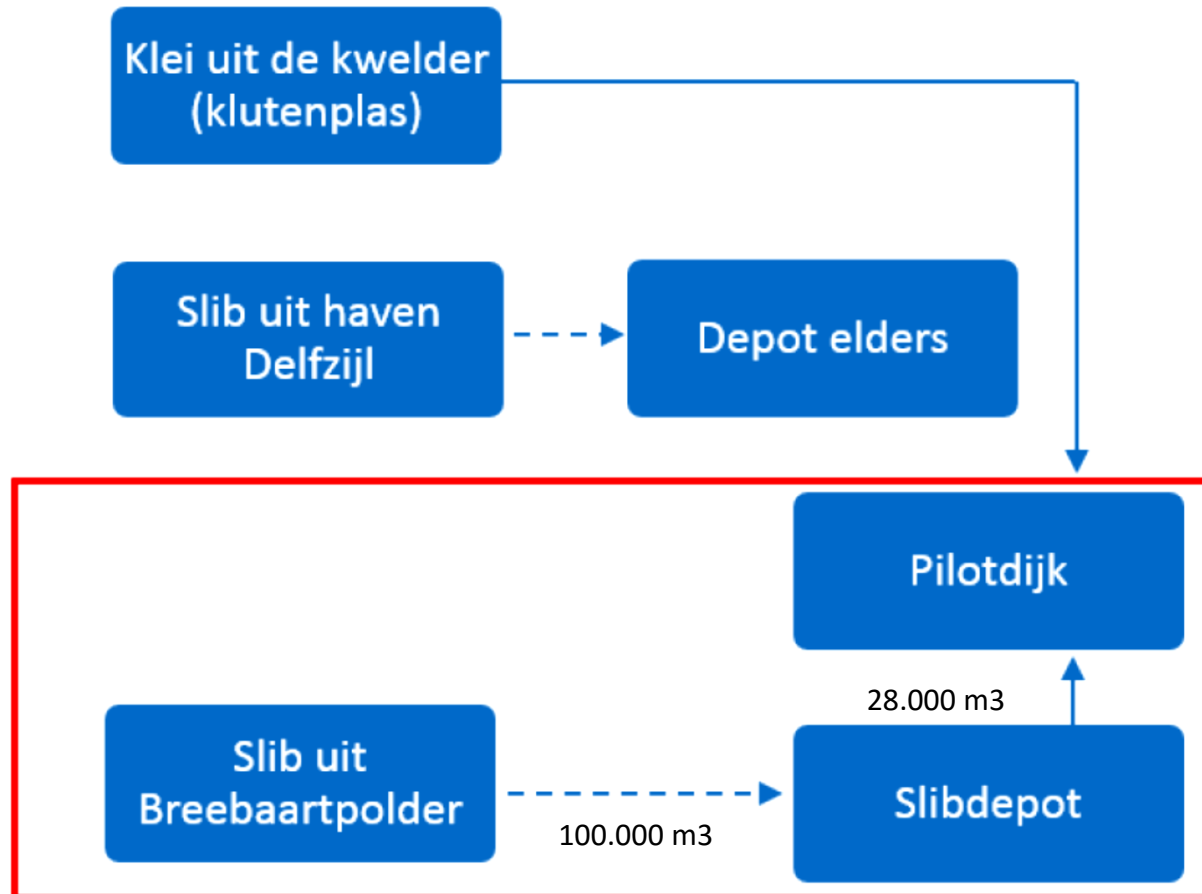
Zo goed mogelijk slib omzetten tot klei, rijpingsperiode 2 tot 3 jaar. Pilot is gericht op toepassingsmogelijkheid klei in de dijk. Laagdikte slib: 1 meter slib, benodigde oppervlakte 10 ha.

 Principe opzet Kleirijperij

 Grontmij
Part of Sweco

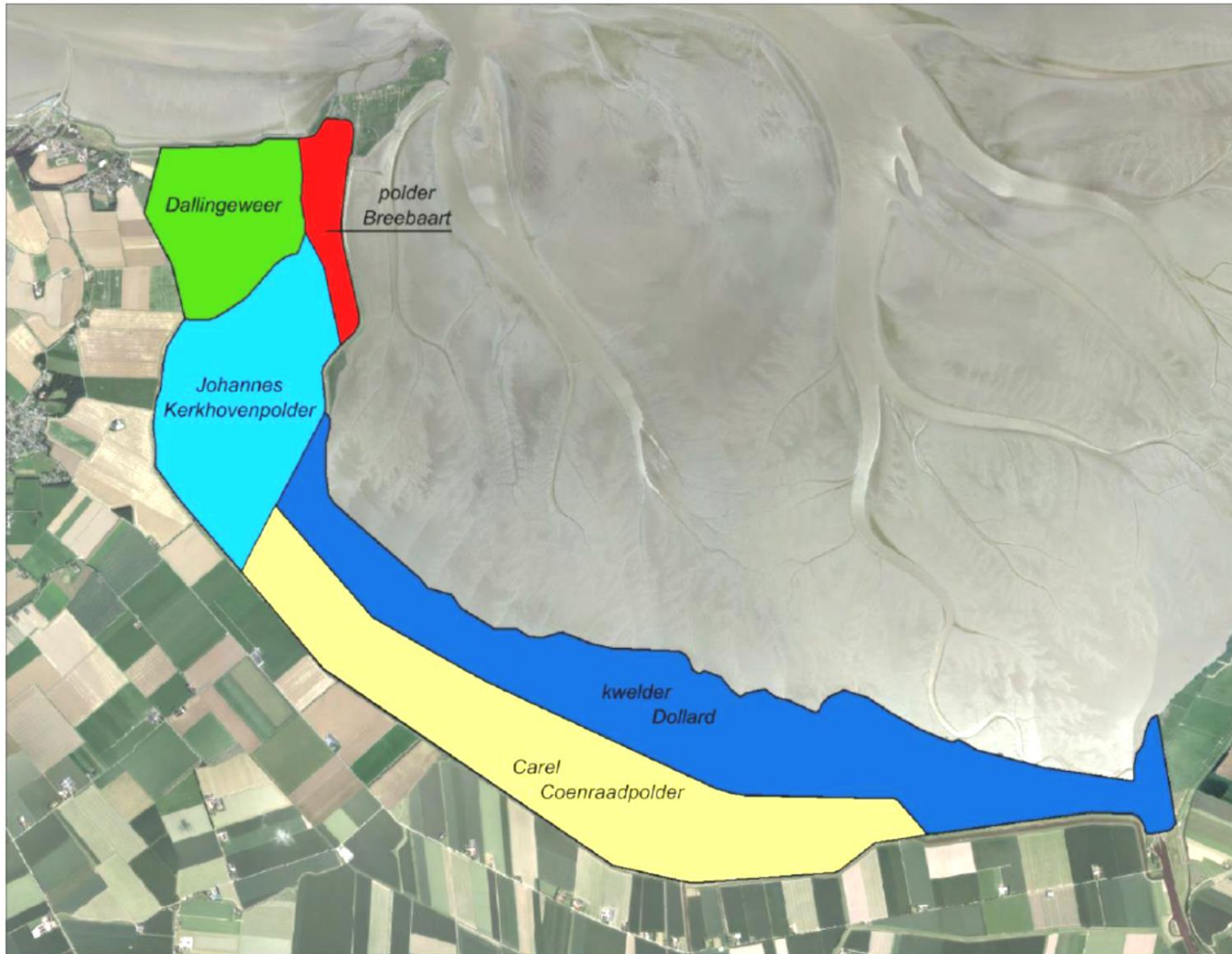
MOOIWERK
MOOI WAD

Locatiestudie slibdepot

Topografie

PROGRAMMA **NAAR EEN
RIJKE WADDENZEE**

MOOIWERK
MOOI WAD

Uitgangspunten

- Oppervlakte ca. 10 ha
- 1 km rond werk
- Bij voorkeur geen landbouw (trits)
- Meerwaarde natuur

Onderzochte locaties slibdepot

PROGRAMMA **NAAR EEN
RIJKE WADDENZEE**

Legenda

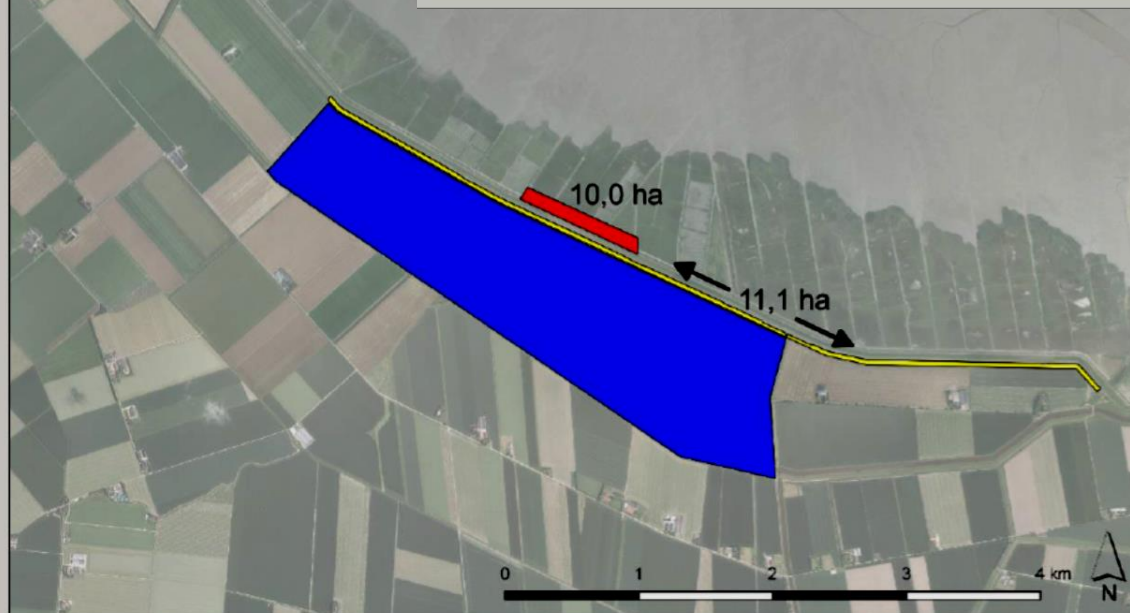
- Locatie 1: Polder Breebaart
- Locatie 2: Kerkhovenspolder/Dallingeweer
- Locatie 3: Carel Coenraadpolder
- Locatie 4: Buitendijks op kwelder
- Locatie 5: Zeedijk binnendijks

Zoeklocaties slibdepot

Pilot Brede Groene Dijk

Opdrachtgever: Waterschap Hunze en Aa's
Projectnummer: 351559

www.sweco.nl
© Sweco Nederland B.V. Alle rechten voorbehouden

MOOIWERK
MOOI WAD

Toelichting varianten

Depotlocatie	Vorm	Binnendijks / Buitendijks	Binnen Natura2000	Landbouwgrond
Polder Breebaart	Langgerekt en verdeeld	Binnendijks	Ja	Nee
Kerkhovenpolder/ Dallingeweer	Optimaal in te richten	Binnendijks	Nee	Ja
Carel Coenraadpolder	Optimaal in te richten	Binnendijks	Nee	Ja
Buitendijks op kwelder	Optimaal in te richten	Buitendijks	Ja	Nee
Zeedijk binnendijks	Langgerekt	Binnendijks	Nee	Nee

Criteria

- Natuur
- Landschap en cultuurhistorie
- Archeologie
- Hinder voor omgeving
- Duurzaamheid
- Risico verzilting landbouwgrond
- Kosten
- Technische uitvoerbaarheid
- Vergunningen / RO
- Draagvlak
- *Reproduceerbaarheid (locatie in de toekomst opnieuw gebruik voor kleirijperij)*

Bevindingen Polder Breebaart

- Strook tegen dijk geen draagkrachtige grond!
- Verstoring broedvogels en verlies aan habitat
- Verstoring zeehonden
- Hinder voor recreanten en bezoekers

OPMERKINGEN

Vergunningverlening is heel lastig in dit N2000 gebied, er zijn immers alternatieven.

Mogelijk toch een ecologische plus via cyclisch beheer, maar dat is ver gezocht.

Is slibvang ecologische plus? Ja, maar niet vanuit N2000. Breebaart als continue slibvang en daarmee ook slibdepot ter plekke faciliteren: mogelijkheid voor hergebruik kleirijping.

Deze optie gaat gepaard met veel transportbewegingen per as, daarmee overlast voor de omgeving.

Mogelijke insteek: pilot kleirijping op basis van 10 kleinere vakken met elders extra slibdepot voor overige benodigde slib / klei. Dit past echter niet in de huidige opzet van de kleirijperij, waarbij wordt uitgegaan van 1 geheel met zelfde omstandigheden en voldoende slib / klei ten behoeve van de pilot Brede Groene Dijk.

Bevindingen berm binnenzijde dijk

- Weinig ruimte waardoor onpraktisch/niet werkbaar!
- Gevaar verweking binnenteen dijk (afwatering)
- Verlies aan opvangplekken vee
- Hinder voor recreanten en bezoekers

OPMERKINGEN

Wordt niet als kansrijke optie gezien (onpraktisch, niet werkbaar).

Mogelijk interessant in combinatie met landbouwgrond.

Aandachtspunt: verzilting.

Bevindingen landbouwdepots

- Risico's ten aanzien van verzilting
- Geen goede toegangspaden aanwezig
- Risico's archeologie en landschap

Opmerkingen

Om verzilting tegen te gaan moet folie worden aangebracht voordat er slib wordt gestort, dit in combinatie met drainage en afvoer van dit water buitendijks.

Deze optie betekent 2 keer transport, hiervoor zijn brede toegangspaden nodig (passeerbaarheid). Kansen voor plus t.b.v. landbouw zeer beperkt, speelt mogelijk in Kerkhovenpolder (ophogen perceel). Financieel beperkte mogelijkheden vanuit overheid.

Dit lijkt geen logische optie vanuit het perspectief van de landeigenaren.

Bevindingen buitendijks

- Verstoring broedvogels en verlies aan habitat
- Strook toch al nodig voor brede dijk
- Mogelijkheden meerwaarde natuur

Opmerkingen

Dit is N2000 gebied: vergunbaarheid is lastig want slib uit systeem halen is geen N2000 doel en er zijn alternatieven. Een ecologische plus is moeilijk te realiseren.

Compensatie voor verlies habitat is mogelijk door 10 ha extra kwelder aan te leggen. Dit moet echter binnendijks.

Een nieuwe dijk in N2000 gebied die voldoet aan de huidige veiligheidseisen is daarentegen wel van groot maatschappelijk belang. Bovendien kan op deze locatie efficiënt gewerkt worden: weinig impact transport. Klei komt uit de nabijgelegen klutenplas, slibaanvoer via pijplijn en na rijping direct toe te passen in de dijk.

Dit betekent duidelijk minder verstoring dan bij de andere locaties. Het verpompen van de slib vanuit polder Breebaart naar de buitendijkse locatie betekent wel een hele grote CO2 belasting: factor 3 hoger dan op andere locaties.

Opmerkingen en aanbevelingen slibdepots (I)

Transportkosten

Pilot: alles op 1 locatie, vullen via 1 persleiding. Transport voor slib en klei zijn de hoogste kostenposten. Er wordt naar gestreefd om de baggerlocatie, het slibdepot ten behoeve van de kleirijperij en de uiteindelijke toepassing in de dijk zo dicht mogelijk bij elkaar te brengen: baggeren en in de buurt rijpen of baggeren en op locatie nabij toepassingsgebied laten rijpen. De insteek van het buitendijkse slibdepot is om het slib eerst te transporteren via een persleiding zodat rijping nabij de dijk plaatsvindt. 3 kuub slib is ongeveer 1 kuub klei. De transportsnelheid van het slib is ook een belangrijke factor.

Alternatieve insteek polder Breebaart

Binnen polder Breebaart is ca. 6 ha beschikbaar voor slibdepot in plaats van de benodigde 10 ha. De mogelijkheid is besproken om te werken met een kleinere proefopstelling: 6.000 kuub per vak in plaats van 10.000 kuub per vak en 4 ha elders (dus 4 ha buiten de proef). Door meer transport voor slib en klei is deze insteek duurder ten opzichte van een geconcentreerde kleirijperij op 1 plek. Voor de proef is het essentieel om op 1 locatie verschillende werkwijzen toe te passen onder dezelfde omstandigheden ten behoeve van de wetenschappelijke analyse.

Sliblocatie op landbouwgrond

Folie toepassen om uitspoeling zout te voorkomen en randen natuurvriendelijk inrichten. De landbouw moet er geen hinder van ondervinden: ook ringsloot aanleggen en water (buitendijks?) afvoeren. Is er draagvlak onder de boeren? Dit hangt mede af van de vergoeding die er tegen over staat: schadevergoeding en een plus.

In de Kerkhovenspolder komen percelen in aanmerking voor ophogen (ca 1 meter).

Opmerkingen en aanbevelingen slibdepots (II)

Verzilting

Neem verziltingsproblematiek landbouw goed mee bij de overwegingen.

Schoon slib

Er wordt hier alleen gewerkt met schoon slib (geen slib uit de haven).

Materiaal Griesberg benutten

Afgraven Griesberg: dit materiaal versnelt het rijpingsproces in de kleirijperij. Dit wordt meegenomen in de pilot.

Na ontmanteling slibdepot

Hoe laten we de dijk / kwelder achter als buitendijks slibdepot wordt weggehaald? Weer net zo als het nu is, inclusief greppels vanuit belang landeigenaren. Vanuit natuur is er juist geen voorkeur voor greppels.

Na afloop terug naar de 0 situatie, tenzij er consensus is over andere inrichting.

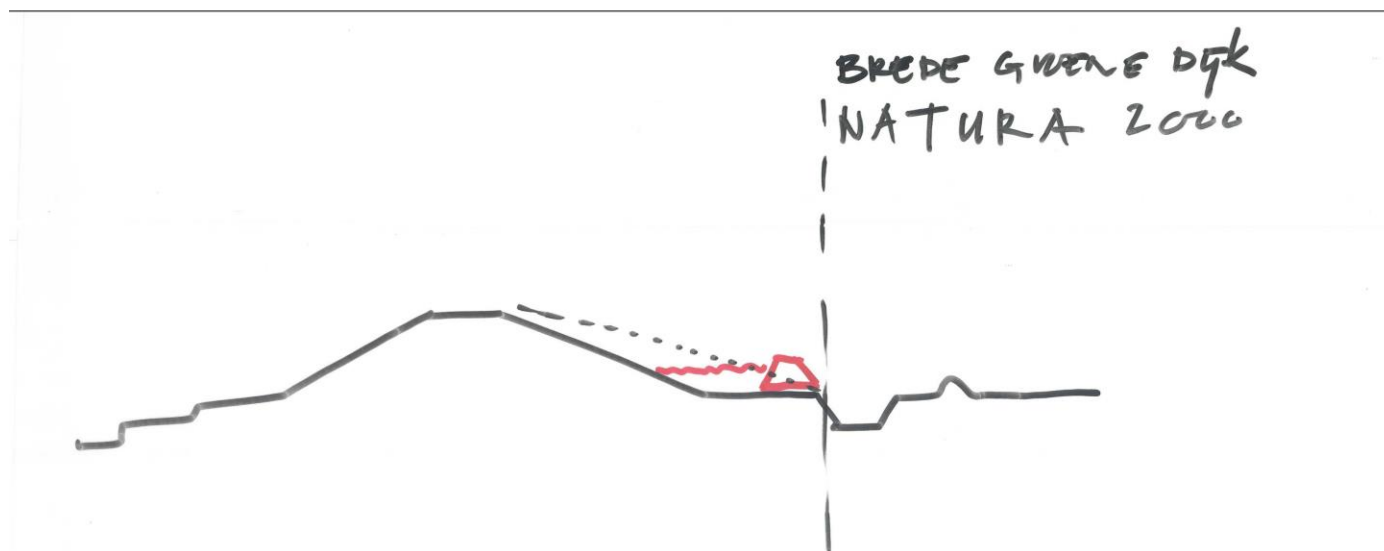
Aanpassing buitendijks slibdepot

Probeer de locatie van het slibdepot te kiezen binnen een vak van 1 km rondom brede groene dijk. De grens van het N2000 gebied is eigenlijk een harde grens: kunnen we de dijk zelf gebruiken om klei te rijpen / de dijk te versterken?

Vanuit dit perspectief is het interessant om een langgerekt, smaller buitendijks slibdepot te verkennen (uit rekken huidige variant). Zodoende kom je minder ver de kwelder in en kan het slibdepot zich mogelijk beperken tot het terrein van het waterschap waar straks de nieuwe dijk op komt (*zie ook schets op de volgende pagina*).

Er is dan nog wel tijdelijk verstoring van broedvogels, maar daar is in de planning rekening mee te houden. Zorg hierbij voor een zo natuurlijk mogelijke overgang naar de kwelder.

Natura 2000 als grens hanteren?

Conclusies

Klutenplas

De ingrepen met betrekking tot de klutenplas / kleiwinning moeten gezien worden in het grotere kader van verbetering van de ecologische omstandigheden in het Eems-Dollard estuarium. Vanuit dit perspectief kunnen de stakeholders zich vinden in de voorstellen, waarbij het de kunst is om vanuit N2000 zoveel mogelijk winst te boeken in de kwelder. De inrichtingsschets met betrekking tot de klutenplas in combinatie met bijbehorende opmerkingen vormt hier een goede basis voor.

Slibdepot

Voor de alternatieven met betrekking tot het slibdepot is de uitkomst minder eenduidig. De meeste positieve energie ging uit naar een aangepaste uitwerking van het buitendijkse slibdepot dat zich beperkt tot het terrein van het waterschap. Hierbij speelt nadrukkelijk de vraag of dit zodanig kan worden vorm gegeven dat het tegemoet komt aan de randvoorwaarden van deze pilot.

Tot slot

De pilot heeft betrekking op tijdelijke omstandigheden, zowel met betrekking tot de klutenplas als het slibdepot. Dit biedt goede kansen om hier gezamenlijk van te leren (leren door doen).

Door de gemêleerde samenstelling van de deelnemers (ecologen, vergunningverleners en landeigenaren) zijn diverse aspecten aan bod gekomen tijdens de werksessie. Dit heeft bijgedragen aan wederzijds begrip van argumenten en overwegingen en bovenal meer inzicht gegeven in de kansen (en beperkingen) van dit project, gezien vanuit de ecologie. Dat is een belangrijke gezamenlijke basis voor de verdere stappen.

===

Colofon

Titel:

Resultaten werksessie Brede Groene Dijk

Datum:

8 september 2016

Opdrachtgever:

Waterschap Hunze en Aa's
Erik Jolink

Dit rapport is opgesteld door:

Programma naar een Rijke Waddenzee

Wim Schoorlemmer

Piet Dijkstra

Titian Oterdoom

www.rijkewaddenzee.nl

 [@rijkewaddenzee](https://twitter.com/rijkewaddenzee)

PROGRAMMA **NAAR EEN
RIJKE WADDENZEE**

**MOOIWERK
MOOIWAD**

www.rijkewaddenze.nl

 [@rijkewaddenze](https://twitter.com/rijkewaddenze)